

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 3(2), 1-14, 2016

ÇEVRE EĞİTİMİNDE 2010-2015 YILLARI ARASINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR VE EĞİLİMLER

ENVIRONMENTAL EDUCATION RESEARCH AND TRENDS BETWEEN 2010-2015 YEARS

Esra ÇAKIRLAR ALTUNTAŞ¹ ve Salih Levent TURAN²

¹ Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, e-posta: esracakirlar@hacettepe.edu.tr,

² Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye, e-posta: letur@hacettepe.edu.tr

Öz

Bu araştırma, 2010-2015 yılları arasında Türkiye’de Social Science Citation Index (SSCI)’de taranan dergilerde çevre eğitimine yönelik yayımlanan makaleler ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanından erişilebilen, bu konuda yazılmış tezlerin eğilimlerinin belirlenmesi amacı ile yapılmış betimsel bir çalışmadır. Araştırma örneklemini amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup, 2010-2015 yılları arasındaki SSCI’de taranan dergilerdeki makalelerden ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanında taranan tezleri kapsamaktadır. Çalışmalar farklı araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız olarak, belirlenen kategoriler çerçevesinde incelenmiş, içerik analizi tekniklerinden kategorisel analiz ile frekans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan kodlamalar arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0.92 olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, çevre eğitimi alanında yapılan çalışmaların ortaokul örneklem grubunda yoğunlaştığı ve ağırlıklı olarak çevre eğitiminin duyuşsal boyutuna (%31) yönelik olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda Türkiye’de çevre eğitimine yönelik yapılmış çalışmalara dair genel bir bakış açısı ortaya konmuş, bu doğrultuda çevre eğitimi alanında yapılacak çalışmalara ışık tutacak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, çevre eğitiminde eğilimler, içerik analizi

Abstract

This study is a descriptive study that was carried out to determine the trends of the articles on environmental education, published in three major science education journals that are covered in Social Science Citation Index in Turkey between the years of 2010 and 2015, and of theses and dissertations written on the same topic that can be accessed through the database of the Council of Higher Education- National Thesis Center within the same years in Turkey. The research sample, determined by purposive sampling method, includes 13 articles published in Education and Science Journal, Hacettepe University Journal of Education, and Educational Sciences: Theory & Practice as well as 154 theses or dissertations accessed in the database of the Council of Higher Education-National Thesis Center from 2010 to 2015. The environmental education studies were examined by different researchers independently of one another according to the framework of the categories that

¹Sorumlu Yazar/Correspondence: Esra ÇAKIRLAR ALTUNTAŞ, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Ankara.

were determined, and were analyzed using the frequency and categorical analysis of the content analysis techniques. Pearson's correlation coefficient between the encodings was found to be 0.92. According to the results of the study, environmental education studies focus upon secondary school students as the sample group, and the research studies carried out in the field of environmental education during the years 2010–2015 are mostly related to the affective domain (31.8%) of environmental education. As a result of the study, a general vision for the environmental education studies carried out in Turkey is put forward, and recommendations that can guide the further studies are provided.

Keywords: Environmental education, trends in environmental education, content analysis

---

Giriş

Bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, sanayileşme ve küreselleşme içinde bulunduğumuz zaman diliminde ciddi boyutlara ulaşmıştır. Gelişen teknoloji ve refah düzeyindeki artışa paralel olarak ekoloji ve ekonominin çıkar çatışmaları her şeyi etkileyecek bir güç halini almış, günümüzün çevre sorunlarını gündeme getirmiştir.

Çevre sorunlarının lokal değil de global olması ve takiben ulaştığı boyut, bu sorunları azaltacak çözümler üretmeye çalışan ülkeleri tek bir hedefe odaklamış ve önlem amaçlı politikalar geliştirilmiştir. 1972’de Stockholm’de 113 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” bu duruma örnek olarak verilebilir (Simpson, Hungerford & Volk, 1988). Çevre problemleri sadece teknoloji veya yasalarla çözülebilecek problemler olmamakla birlikte çevre problemlerinin çözümü ancak ve ancak bireysel davranışların değişmesi ile mümkündür. Davranışların değişmesi ise tutum, bilgi ve değer yargılarının değişmesini gerektirir (Erten, 2004). Çevreye karşı pozitif tutum ve değer yargılarının oluşması ise çevre eğitime dayanmaktadır. Çevre korumaya yönelik politikaların ve faaliyetlerin yanı sıra çalışmaların önemli bir kısmı çevre eğitime yönelmiştir. Çevre eğitimi, ekolojik bilgilerin yanında bireylerde çevreye yönelik olumlu tutumlarının gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini sağlar. Çevre eğitimi konusundaki en büyük faaliyet, 1977 yılında yapılan “Hükümetler Arası Çevre Eğitim Konferansı” olmuştur (UNESCO-UNEP, 1978). Genellikle çevre eğitimi ile ilgili yapılan etkinlikler, Gündem 21’de sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmayı amaçlayan ilke ve eylemlerin ortaya konması sonucu sonraki yıllarda sürdürülebilirlik kavramı ile birlikte gerçekleştirilmiştir (Agenda 21; Özdemir, 2007, Koçak & Balcı, 2010).

Çevre eğitime verilen önemin giderek artması, bu alana yönelik araştırmalarda da kendini göstermiş ve çevre eğitimi çeşitli araştırmaların yapıldığı bir araştırma alanı haline gelmiştir. Çevre eğitimi, bir bütün olarak, çevreye ve onunla ilgili problemlere karşı duyarlı ve ilgili,

bireysel ve toplumsal olarak, günümüz problemlerinin çözümüne ve gelecekteki var olacak problemlerin önlenmesine yönelik çalışmaları yapabilecek bilgi, tutum, davranış, güdü ve becerilere sahip bir dünya toplumu yaratma süreci olarak tanımlanmaktadır (Ayvaz, 1998).

Bu çalışma kapsamında Türkiye’de Social Science Citation Index (SSCI)’de taranan dergilerde 2010-2015 yılları arasında yayımlanan çevre eğitime yönelik yapılan çalışmaların ve aynı yıllar içerisinde çevre eğitime yönelik yazılan tezlerin belirlenen kategoriler doğrultusunda incelenmesi ve mevcut durumun ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkiye’de çevre eğitime yönelik yapılan betimsel ve deneysel çalışmalar göz önüne alındığında bu çalışmaların incelenerek ortak bir paydada toplanmasının alan yazındaki durumun ve/veya eksikliklerin tespiti ile daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çalışmada cevap aranan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Çevre eğitimi alanında 2010–20015 yılları arasındaki çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların yayın diline göre dağılımı nasıldır?
3. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların konu alanına göre dağılımı nasıldır?
4. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
5. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların veri toplama yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
6. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların uygulama bölgelerine göre dağılımı nasıldır?
7. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların örneklem dağılımı nasıldır?
8. Çevre eğitimi alanında 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların analiz yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Bu araştırma, tarama modelinde yapılmış betimsel bir çalışmadır. Veri analiz yöntemi olarak içerik analizi tekniklerinden kategorisel analiz ve frekans analizi teknikleri kullanılmıştır.

Evren-Örneklem

Araştırma evreni, Türkiye’de Social Science Citation Index (SSCI)’de taranan çevre eğitime yönelik makalelerin yer aldığı süreli yayınlar ve Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi’nde çevre eğitime ilişkin yazılan tezler olarak belirlenmiştir. Araştırma örneklemini ise amaçlı örnekleme doğrultusunda belirlenmiş ve 2010-2015 yılları arasında “Eğitim ve Bilim”, “Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi”, “Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi” isimli süreli yayınlarda yer alan çevre eğitime yönelik makaleler ile ilgili yıllar arasında yazılan, Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi’nde yer alan çevre eğitime yönelik tezlerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında örnekleme alınan dergiler ve tezler incelenerek çevre eğitime yönelik 196 çalışmaya ulaşılmıştır.

Veri Toplama Yöntemi ve Analizi

Veri toplama süreci iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmış ve aynı çalışmalara ulaşıp ulaşılmadığı araştırmacıların oluşturduğu künye bilgilerinin yer aldığı tablolardan kontrol edilmiştir. Bu aşamanın ardından alan yazında örnekleme alınması kararlaştırılan 196 çalışma tek tek incelenmiş ve çevre eğitime yönelik 29 çalışmanın anahtar kelime ile içerik uyumunun olmadığı belirlenerek örneklem dışında bırakılmıştır. 167 çalışmanın ise içeriklerine göre çevre eğitimi ile doğrudan ilişkili oldukları belirlenmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizinde temel işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar altında bir araya getirmek ve anlaşılır şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın temelini oluşturan kavramsal çerçevenin belli olduğu durumlarda daha önceden belirlenen kavramlara göre kodlamalar yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada, veri analizinden önce belirlenen ölçütler doğrultusunda kod listesi çıkartılmış ve bu kodları altında barındıran temalar oluşturulmuştur. Örneklem alınan çalışmaların içerik analizleri iki farklı araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmış ve alan uzmanı öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiştir. Yapılan kodlamalar arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0,92 olarak belirlenmiştir. Bu değer, 0,00-0,30 arası düşük düzeyde, 0,30-0,70 arası orta düzeyde 0,70-1,00 arası yüksek düzeyde bir ilişkinin var olduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2002). Yapılan kodlamalar sonucu elde edilen değer ile kodlamalar arası yüksek düzey ilişki olduğu görülmektedir. Bu sayede çalışmanın iç geçerliği ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda bulgular, yüzde ve frekans tabloları ile görselleştirilmiştir.

Bulgular

2010–2015 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili; Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi’nde 4, Eğitim ve Bilim Dergisi’nde 1, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 8 ve yazılan tez sayısı 154 olmak üzere toplam 167 çalışma incelenmiştir. Mevcut çalışmalar Türkçe veya İngilizce olarak literatürde yer almaktadır. Yayımlanan çalışmaların yayın dilinin yıllara göre dağılımı Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1

Taranan Çalışmaların Dil ve Yıllara Göre Dağılımı

Dil/Yıl	HÜEF		EB		KUEB		Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi									
	Türk.	İng.	Türk.	İng.	Türk.	İng.	Türk.	İng.	Türk.	İng.								
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
2010	1	0,6					18	10,8	4	2,4	3	1,8	1	0,6				
2011	1	0,6			2	1,2			20	11,9	1	0,6	5	3	1	0,6		
2012	1	0,6			1	0,6	3	1,8	1	0,6	3	1,8	4	2,4				
2013									20	11,9	2	1,2	7	4,1	1	0,6		
2014					1	0,6			15	8,9	1	0,6	2	1,2	1	0,6		
2015			1	0,6					1	0,6	19	11,3			2	1,2		
Toplam	3	1,8	1	0,6	1	0,6	6	3,6	2	1,2	116	69,5	11	6,6	23	13,7	4	2,4

Tablo 1 incelendiğinde, yıl bazında çevre eğitimine yönelik en fazla makale ve tez çalışmasının 2012 yılında literatüre kazandırıldığı görülmektedir. 2012 yılı içerisinde yayımlanan 37 (%22,1) çalışmanın 27’si (%16,2) yüksek lisans tezlerinden, 6’sı (%3,6) taranan dergilerdeki makalelerden oluşmaktadır. Çalışmalara genel olarak bakıldığında ise ilgili yıllar içerisinde yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak (%89,2) Türkçe yayımlandığı görülmektedir.

Taranan çalışmaların konu alanına göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Taranan Çalışmaların Konu Alanlarına Göre Dağılımı

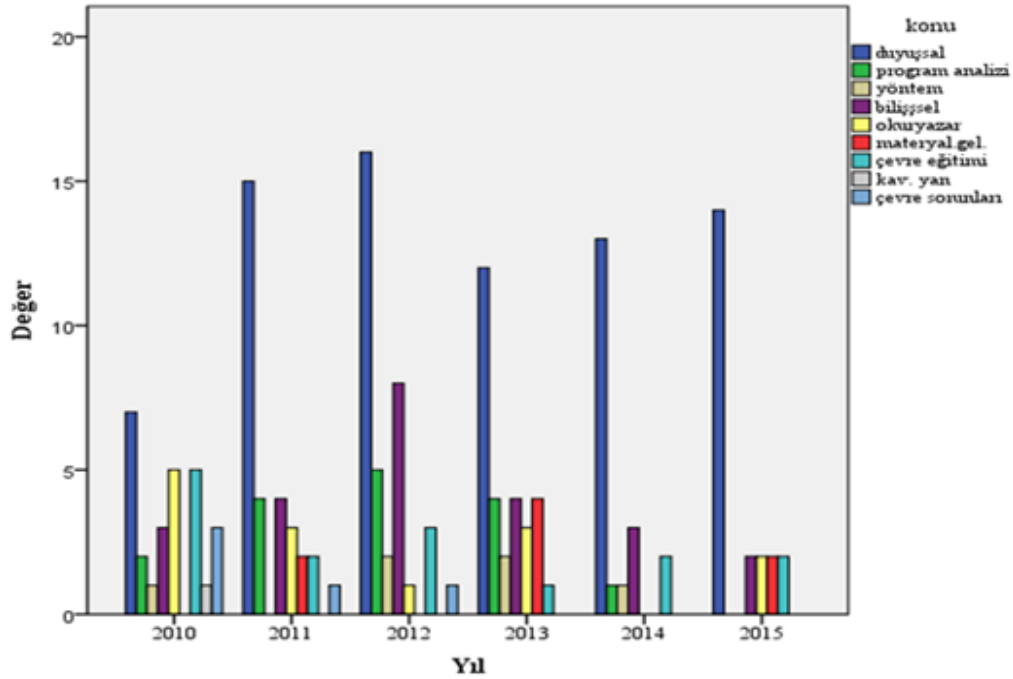
Konu	Tez		Makale		f _{toplam}	% _{toplam}
	f	%	f	%		
Tutum, algı, inanç	52	29	5	2,8	57	31,8
Bilgi düzeyi, bilinç	21	11,7	2	1,1	23	12,8
Yöntemin başarıya etkisi	21	11,7			21	11,7
Öğretim yöntem ve tekniği	18	10,1			18	10,1
Öğretim programı/kitap analizi	16	8,9	3	1,7	19	10,6
Yöntemin tutuma etkisi	15	8,4	1	0,6	16	9
Çevre okuryazarlığı	9	5			9	5
Çevre sorunları	8	4,4	1	0,6	9	5
Literatür inceleme	6	3,4			6	3,4
Kavram yanılgısı	1	0,6			1	0,6

*Bazı çalışmalar birden fazla alana yöneliktir.

Tablo 2’de verildiği üzere çevre eğitimi alanında yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak tutum, algı ve inancı kapsayan duyuşsal alana (%31,8) yöneliktir. En az çalışma ise çevre eğitiminde kavram yanılgılarına (%0,6) aittir.

Örneklem kapsamındaki çalışmaların konu alanları araştırmacılar tarafından oluşturulan kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Çalışma konularının yıllara göre dağılımı Grafik 1’de görülmektedir.

Grafik 1

Taranan Çalışmaların Konu Alanlarının Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde 2012 yılında çevre eğitiminin duyuşsal alan (tutum, algı ve inanç) boyutunun önem kazandığı görülmektedir. Çevre sorunlarına yönelik çalışmaların 2015 yılında ağırlık kazanmış olmasına rağmen nicelik olarak yetersiz olduğu belirlenmiştir.

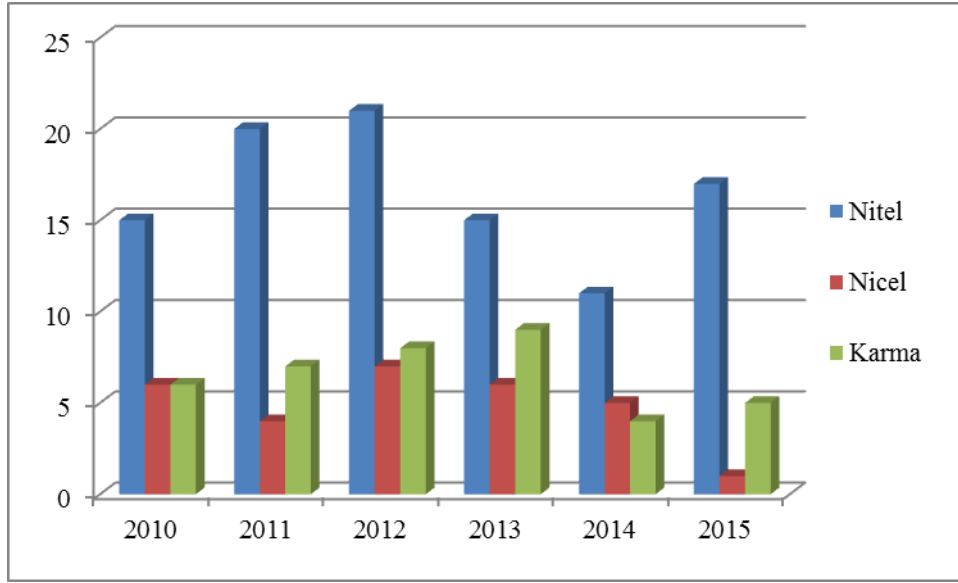
Tablo 3

Taranan Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemleri	Tez		Makale		f toplam	% toplam
	f	%	f	%		
Nicel Araştırma Yöntemleri	92	55,1	5	2,9	97	58
Nitel Araştırma Yöntemleri	26	15,6	4	2,4	30	18
Karma Araştırmalar	37	22,2	3	1,8	40	24

Örnekleme alınan çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımının yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde, nicel araştırma yöntemleri temel alınarak yürütülmüş çalışmaların egemenliği dikkat çekmektedir (%58). İkinci sırada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırmaları (%24), üçüncü sırada ise nitel araştırma yöntemleri (%18) yer almaktadır.

Grafik 2

Taranan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 2’de görüldüğü üzere araştırma kapsamına alınan yıllar içerisinde nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalar ilk sırada yer almaktadır. Çevre eğitimine ilişkin çalışmalarda nitel araştırma yöntemlerinin tercih edilmesinde 2012 yılından itibaren bir azalma gözlenmektedir.

Tablo 4

Taranan Çalışmaların Veri Toplama Yöntemlerine Göre Dağılımı

Veri Toplama Yöntemi	Tez		Makale		f toplam	% toplam
	f	%	f	%		
Test	43	18,7	1	0,4	44	19,1
Anket-Ölçek	101	44,3	7	3,1	108	47,4
Görüşme	34	14,9	-	-	34	14,9
Gözlem	3	1,3	-	-	3	1,3
Doküman analizi	17	7,5	4	1,7	21	9,2
Alternatif veri toplama araçları	16	7	2	0,9	18	7,9

*Bazı çalışmalarda birden fazla veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

2010-2015 yılları arasında ilgili literatürde yer alan çevre eğitimi ile ilgili çalışmaların veri toplama yöntemlerine göre dağılımları Tablo 4’te verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde en fazla

tercih edilen veri toplama yönteminin anket-ölçek (% 47,4) olduğu belirlenmiştir. Örneklem kapsamındaki çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde nicelik açısından en az kullanılan yöntemin gözlem (% 1,3) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5

Taranan Çalışmaların Uygulandığı Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	Tez		Makale		f _{toplam}	% _{toplam}
	f	%	f	%		
Marmara Bölgesi	29	15	2	1	31	16
Ege Bölgesi	24	12,4	1	0,5	25	12,9
İç Anadolu Bölgesi	60	31,1	7	3,6	67	34,7
Akdeniz Bölgesi	15	7,9			15	7,9
Karadeniz Bölgesi	19	9,8	2	1	21	10,8
Doğu Anadolu Bölgesi	15	7,9			15	7,9
G. Doğu Anadolu Bölgesi	12	6,2			12	6,2
Diğer	3	1,5	4	2,1	7	3,6

*Bazı çalışmalar birden fazla bölgede yürütülmüştür.

Tablo 5'te verildiği gibi çalışmalar ağırlıklı olarak İç Anadolu Bölgesi'nde (% 34,7) yürütülmüştür. Yurt içinde en az çalışma ise Güneydoğu Anadolu Bölge'sinde (% 6,2) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6

Taranan Çalışmalarda Tercih Edilen Örneklem Dağılımı

Örneklem	Tez		Makale		f _{toplam}	% _{toplam}
	f	%	f	%		
Okul öncesi	8	4,3	1	0,5	9	4,8
İlkokul	15	8,1	3	1,6	18	9,7
Ortaokul	49	26,5	2	1,1	51	27,6
Lise	27	14,6	2	1,1	29	15,7
Yüksekokul	2	1,1			2	1,1
Üniversite	43	23,2	4	2,2	47	25,4
Öğretmen	15	8,1	1	0,5	16	8,6
Diğer	12	6,5	1	0,5	13	7

Tablo 6’da yer aldığı gibi incelenen çalışmalarda örneklem grubu olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin (%27,6), en az ise yüksekokul öğrencilerinin (%1,1) tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 7

Taranan Çalışmaların Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Analiz Yöntemleri	Tez		Makale		f _{toplam}	% _{toplam}
	f	%	f	%		
İstatistiksel (Betimsel, Yordamsal)	128	64	7	3,5	135	67,5
İçerik analizi	34	17	5	2,5	39	19,5
Betimsel analiz	23	11,5	3	1,5	26	13

Tablo 7 incelendiğinde örnekleme alınan çalışmalarda kullanılan analiz yöntemlerinden betimsel ve yordamsal istatistik hesaplamaların (% 67,5) ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Doğal çevrenin dengesinin bozulması ve bu durumun insan yaşamını tehdit edecek seviyeye ulaşması, araştırmacıları çevreye verdikleri önemde artışa, önlemler almasına ve çevre ile ilgili akademik çalışmaların nicelik ve niteliksel artışına yöneltmiştir. Bu araştırma kapsamında 2010-2015 yılları arasında çevre eğitime yönelik Türkiye’de SSCI’de taranan süreli yayınlar ile tezler belirlenen kategoriler bazında incelenmiştir.

Çalışma kapsamında söz konusu yıllar arasında SSCI’de taranan dergilerde çevre eğitime yönelik çalışmaların oldukça az olması dikkat çekmektedir. Çalışmanın bulgusu Güven ve ark. (2014), Sözbilir ve Kutu (2008) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile desteklenmektedir. Oysa çalışmaların SSCI’de taranan dergilerde yayımlanabilmesi araştırma sonuçlarının çoğunluğa ulaşarak gerekli uygulamaların başlamasına öncülük edecektir.

Araştırma kapsamında ele alınan çalışmaların ağırlıklı olarak Türkçe (%89,2) yayımlanmış olduğu bulgusu Güven ve ark. (2014) tarafından yapılan çalışma ile uyumaktadır. Güven ve ark. (2014) tarafından 2007-2011 yılları arasında 112 çevre eğitimi ile ilgili çalışmanın %77,7’sinin Türkçe yayınlandığı belirlenmiştir. Bu durumun Türkiye’de çevre eğitiminin

gelişmesi ve bu alanla ilgilenen yetkili kişilere ulaşması bakımından kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Konu alanı açısından bakıldığında en fazla çalışmanın tutum, algı ve inanç gibi duyuşsal alana (%31,8) ilişkin olduğu belirlenmiştir. Bunu sırası ile bilişsel alan (bilgi ve bilinç) (%12,8) ve farklı yöntemlerin çevre bilgisi üzerindeki etkisini ölçen çalışmalar (%11,7) takip etmektedir. Yılmaz, Aydın ve Bahar (2015) tarafından yapılan çalışmada, 1992-2011 yılları arasında yayımlanan tezler incelenmiş ve incelenen tezler içerisinde en çok çalışılan konunun duyuşsal alan altında değerlendirilen başlıklardan tutum olduğu tespit edilmiştir. Çevre eğitiminin mevcut durumunun incelendiği Güven ve ark. (2014) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise duyuşsal alana (%31,9) yönelik çalışmaların ilk sırada, bilişsel alana (% 22) yönelik çalışmaların ise ikinci sırada olduğu belirtilmektedir. Söz konusu çalışmaların bulguları çalışmamızın bulguları ile uyumaktadır. Ancak duyuşsal alana ait özelliklerin gelişebilmesi için öncelikle uygun davranışları geliştirecek eğitimlerin gerekli olduğu söylenebilir. Bireylerin çevreye yönelik olumlu özellikler geliştirmesinin çevre eğitimine ilişkin eğitim programlarının veya materyallerinin hazırlanması ile mümkün olacağı düşünüldüğünden yapılacak akademik çalışmaların eğitim ve öğretim ağırlıklı olması beklenmektedir.

Ele alınan çalışmaların katılımcı özelliklerine bakıldığında en fazla tercih edilen grubun ortaokul öğrencileri (% 27,6) olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, yaş grubu açısından değerlendirildiğinde ise çalışılması en rahat grup olması ile açıklanabilir. Yılmaz, Aydın ve Bahar (2015) tarafından 1992-2011 yılları arasında Türkiye’de çevre eğitimi ile ilgili yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki genel yönelimleri belirlemek için yapılan çalışma sonucu, elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Ayrıca ilgili yıllar arasında çalışmaların yürütüldüğü bölgelere bakıldığında, ilk sırada İç Anadolu Bölgesi (%34,7) gelmektedir. Bu durum çevre eğitimine yönelik araştırmalar yapan araştırmacıların çalışmaları için kolay ulaşabileceği alanları tercih etmeleri ile açıklanabilir. Ancak Türkiye farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeye sahip bir ülke olduğundan çalışmaların belirli bir bölgede ağırlık kazanması ülkenin genel durumunu yansıtamayacağını düşündürmüştür.

İlgili araştırmalarda en fazla tercih edilen yöntem nicel araştırma (%58), ikinci olarak ise nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemleridir (%24). Bu hususta nitel araştırma yöntemlerinin daha derin bilgi toplamaya yardımcı olmasına rağmen çok zaman alması ve emek gerektirmesi bakımından araştırmacılar tarafından çok tercih edilmediği düşünülmektedir. Kahyaoğlu ve Kaya (2012) tarafından Türkiye’de çevre eğitimi

konusundaki çalışmalarda nitel araştırmaların yeterince kullanılmadığını saptanmıştır. Arık ve Türkmen (2009) tarafından SSCI’de taranan Eğitim Bilimleri dergilerinde yayımlanan makalelerin değerlendirildiği çalışmada ise nitel araştırma yöntemlerinin oldukça az kullanıldığı belirlenmiştir. Güven ve ark. (2014) tarafından yapılan literatür incelemesinde 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanındaki çalışmaların % 57,1’nin nicel araştırma yöntemlerine dayandığı sonucu çalışmamızın bulguları ile uyumludur.

Veri toplama yöntemlerine bakıldığında, elde ettiğimiz bulgular arasında en çok tercih edilen yöntem anket-ölçektir (%47,4). En az tercih edilen veri toplama yöntemi ise gözlemdir (% 1,3). Bu durum, araştırmacıların az zamanda çok veriye ulaşma isteği ile açıklanabilir. Ancak anket-ölçek uygulamasının sınırlılıklarından biri de derinlemesine veri elde edilememesidir. Ayrıca program uygulayıcılarının (öğretmen ve öğrencilerin) etkili bir çevre eğitime ilişkin görüşleri ve talepleri net olarak nitel çalışmalarla ortaya konacaktır. Bu nedenle karma yöntem araştırmaları çok yönlü, derinlemesine analiz gerektiren disiplinler arası yapısı ile tek bir yöntemle elde edilen verilerden daha çok veriye ulaşmayı sağlayacaktır (Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014). Çalışmanın bulgusu Yılmaz, Aydın ve Bahar (2015), Tavşancıl ve ark. (2010) ile Uğur Erdoğan (2009) tarafından yapılan çalışma bulguları ile uyum sağlamaktadır. Veri analiz yöntemlerine bakıldığında nicel araştırma yöntemleri ile artış göstermiş olan yordamsal/betimsel istatistiksel analiz yöntemleri nicelik olarak fazladır (%67,5).

Ekolojik sorunlarla karşı karşıya kaldığımız günümüzde bu sorunlara çözüm olacak politikalar bir gereklilik haline gelmiştir. Bu politikaların şekillenmesi, ancak ve ancak sosyal bir bilim içerisinde var olan çevre eğitime yönelik çalışmaların artması ile gerçekleşecektir. Çevre eğitime yönelik çalışmaların ağırlıklı olarak belirli konu ve yönteme odaklandığı görülmektedir. Ancak günümüzün en önemli sorunlarından olan çevre sorunlarına yönelik çözümlerin merkezinde eğitim konumlanmış durumdadır. Buna istinaden yapılan çalışmaların etkili bir şekilde uygulanabilirliği öncelikle durum tespitine dayanmaktadır. Bu nedenle çevre eğitime yönelik çalışmaların öncelikle program uygulayıcılarının çevre eğitime yönelik ihtiyaç analizinin ortaya konması ve yapılan çalışmaların nitel yöntemlerle derinleştirilmesi, verilecek eğitim-öğretim açısından önem arz etmektedir. Ayrıca çevre konularında verilecek eğitimlerin gelişebilmesi için bu konuya ilişkin çalışma sayısının artırılması ile alan yazında eksik olan program ve kitap analizi, eksik ve yanlış öğrenmeler gibi konuları içeren çalışmalara ağırlık verilmesi önerilebilir. Bu nitelikteki doküman analizi araştırmalarının beş yıllık

periyodlarla yapılmasının alan yazında ilgili konuya yönelik yapılan çalışmaların ve gelişmelerin görülmesi bakımından yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Agenda 21.ErişimTarihi: 07.11.2016 <https://sustainabledevelopment.un.org/agenda21>

Arık, R.S. ve Türkmen, M. (2009). Eğitim bilimleri alanında yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları Birliği Dergisi*, <http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/488.pdf> Erişim tarihi: 12/11/2015.

Ayvaz, Z. (1998). *Çevre eğitiminde temel kavramlar el kitabı*. İzmir: Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı, Çevre Eğitim Merkezi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (2.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Erten, S. (2004). *Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?*. Ankara: Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı.

Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 65-86.

Güven, E., Kaplan, Z., Varinlioğlu, S., Sungur Gül, K., Hamalosmanoğlu, M. ve Bozkurt, O. (2014). Çevre eğitimi alanındaki çalışmaların incelenmesi: Türkiye’de mevcut durum. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 8 (2), 1-18.

Kahyaoğlu, M. ve Kaya, M. F. (2012). Çevre eğitimi alanında yapılan çalışmaların içerik analizi. *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, İstanbul.

Kocak, F. & Balcı, V. (2010). *Doğada yapılan sportif etkinliklerde çevresel sürdürülebilirlik*. Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi 2(2), 213-222.

Özdemir, O. (2007). *Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: “Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim”*. Eğitim ve Bilim, 32 (145), 23-39.

Simpson, P. R., H. Hungerford & T. L. Volk (Eds.) (1988). Environmental education: a process for pre-service teacher training curriculum development. <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000822/082271eb.pdf> Retrieved:14/12/2015.

- Sözbilir, M. ve Kutu, H. (2008). Development and current status of science education research in Turkey. *Essays in Education*, Special Issue, 1-22. Online [<http://www.usca.edu/essays>].
- Tavşancıl, E., Çokluk, Ö., Gözen Çıtak, G., Kezer, F., Yalçın Yıldırım, Ö., Bilican, S., Büyükturan, E. B., Şekercioğlu, G., Yalçın, N., Erdem, D. ve Özmen, D. T. (2010). *Eğitim Bilimleri Enstitülerinde Tamamlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2000-2008)*. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara.
- Uğur Erdoğan, F. (2009). *In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Computer Education and Instructional Technology*. Unpublished master's thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- UNESCO-UNEP (1978). Intergovernmental conference on environmental education final report. http://www.gdrc.org/uem/ee/EE-Tbilisi_1977.pdf Retrieved:11/11/2015.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ş., Aydın, F. ve Bahar, M. (2015). 1992-2011 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki genel yönelimlerin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (9), 383-413.
- * Bu çalışma, 27-28 Mayıs 2016 tarihlerinde Ankara/Türkiye'de gerçekleştirilen I. Ulusal Biyoloji Eğitimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.